

greppa näringen

Från idé till våtmark

- för dig som funderar på att anlägga en våtmark

Foto: Tuve Lundström

Foto: Tuve Lundström

”Upplevelsen är fantastisk!”

Martina Bärnheim har tillsammans med två markägare anlagt en stor våtmark. Våtmarken ligger på kanten till Helge å. Normalt kommer vattnet till våtmarken genom ett större rörligt dräneringssystem och ett antal mindre dräneringsledning. Vid höglöde kan ån svämma över direkt in i våtmarken.

Martina berättar att det började med att Länsstyrelsen frågade om det fanns markägare som ville anlägga våtmarker längs Helge å. Eftersom området bestod av en invallning som var slitet och i behov av renovering vaknade intresset.

Efter diskussion med de andra markägarna tog de kontakt med Greppa Näringen för att få en rådgivning med våtmarksplanering. Sedan diskuterade de med Länsstyrelsen om finansiering av projektet. De tre markägarna bestämde sig för att gå vidare och anlätade då en konsult för att driva projektet. Martina är tydlig med att de inte kunnat driva projektet själva.

– Ett så omfattande projekt med mycket planering, prövning i mark- och miljödomstolen och ett stort entreprenarbete kan man inte driva själv. Man måste ha duktiga människor med bra kunskap för att få projektet i mål.

– Det har blivit fantastiskt bra. Verkligheten har stämt med underlaget och Länsstyrelsen har agerat bra när det gäller beslut och stödhantering, säger Martina när vi vandrar omkring på våtmarken.

När jag frågar om vilket råd hon vill ge till andra som skall anlägga våtmark svarar hon:

– Börja med en Greppa Näringen-rådgivning. Sen behöver man anlita en konsult för att hålla ihop projektet och göra alla ritningar och ansökningar som en paketlösning. Och att ha tålamod!

När vi står och ser ut över våtmarken kommer det en flock med änder som slår på vattenytan en bit från oss.

– Upplevelsen kring våtmarken är fantastisk! Det händer alltid något nytt och man upptäcker hela tiden nya saker, säger Martina.

Våtmark Torsebro, Kristianstad

3 markägare

Anläggningsår: 2014

Storlek: 52,54 ha våtmarksyta, vattenytan varierar från 3 till 50 ha.

Skötsel: Bete och vissa år slåtter. Respektive markägare sköter sin del.

Projektid: 2010-2014

Miljöprövad av mark- och miljödomstolen, tillstånd för våtmark, omprövning av dikningsföretag och nedläggning av 2 dikningsföretag.

Positivt och negativt i processen

Positivt

- Länsstyrelsens medverkan med snabb respons och engagerat deltagande samt flexibilitet när mark- och miljödomstolen försenade projektet.
- Konsultens kompetens i ansökningar, hantering av tillståndsprocess och myndighetskontakter.
- Entreprenörens jobb – snabbt och med kvalitet.

Negativt

- Synpunkter som kom in sent och ledde till att anläggningen fick modifieras. Lång handläggningstid på mark- och miljödomstolen.
- Försening vid arkeologisk undersökning.

Foto: Tuve Lundström

”Fågellivet har fått ett lyft!”

När jag svängt in och parkerat på gårdsplanen blir jag snabbt inbjuden i det trivsamma köket. Sven och Britt Kristensson bjuder på kaffe och när vi pratar om våtmarken ler Sven stort och säger:
– Det har blivit så bra. Vi är så nöjda med alltihop!

Historien börjar med att en granne som arrenderar marken föreslog att området skulle kunna bli våtmark. Markområdet var relativt svårbrukat och blött med ett antal diken som rann igenom området. Grannen berättade om en våtmark som han anlagt och hur det gick till.

Sven och Britt tog kontakt med en rådgivare inom Greppa Näringen som kom ut till gården och gick igenom förutsättningarna. Rådgivningen gav en uppfattning om hur det skulle kunna se ut, vad det skulle kosta och vilka förutsättningar som fanns på platsen. Efter ett besök även från länsstyrelsen fick de ett förhandsbesked om finansieringen och kunde gå vidare.

Vi åker ner till våtmarken som har fina gräsytor i anslutning till vattenspeglarna. Några gäss lyfter och sångsvanarna som ligger på kanten ger sig ut i våtmarken och simmar bort från oss.

– Se så fint det är. Det fungerar bra med både våtmark och åkrarna kring våtmarken, säger Sven. Våtmarken varierar i nivå efter hur flödet är. Sven visar var vattennivån varit under höghöjden.

– Det är bra att vi kan ha mer vatten när flödet är högt. Det minskar trycket på dikena nedströms.

Svens bästa råd till den som ska anlägga en våtmark är att använda den kostnadsfria rådgivningen som Greppa Näringen erbjuder. Då får man en bra uppfattning om vad man kan göra på platsen och hur det kan se ut. Ta sedan hjälp av någon som kan våtmarksanläggning och ta även hjälp med pappersexercis. Tänk praktiskt när du utformar våtmarken så att den blir lättskött.

Våtmark Hylteberga, Skurup

1 markägare

Anläggningsår: 2013

Storlek: 4,06 ha våtmarksyta, vattenytan varierar från 1,5 till 2,2 ha

Skötsel: Putsning/klippning av det mesta kring våtmarken

Projekttid: 2012-2013

Anmälningsbeslut Länsstyrelsen i Skåne

Omprövning av 2 dikningsföretag

Positivt och negativt i processen

Positivt

- Greppa Näringens rådgivning.
- Länsstyrelsen var bra med besked och beslut.
- Konsultens kunskaper och att de fanns med från början till slut.
- Utformning och genomförande var mycket bra.

Negativt

- Omprövningen av dikningsföretag tar lång tid och är väldigt krångligt.

Foto: Anuschka Heeb

Att följa med på en fältvandring och titta på andra våtmarker kan ge många bra idéer.

Foto: Tuve Lundström

En bra projektering och en duktig entreprenör är viktiga delar för att våtmarksprojektet ska bli lyckat.

Från idé till våtmark – så går det till

Kontakta länsstyrelsen – Om du funderar på att anlägga en våtmark eller en fosfordamm så ta först kontakt med din länsstyrelse. De ger mer information om hur det går till och vad som krävs. Du kan söka stöd för miljöinvestering när du anlägger en våtmark eller en fosfordamm, men det är inte säkert att alla får stöd. Fråga vad som krävs för att få stöd i just ditt län. Länsstyrelsen hjälper dig även att hitta en rådgivare inom Greppa Näringen.

Rådgivning – En rådgivare från Greppa Näringen kommer hem till dig och tittar på plats. Då kan du diskutera dina idéer och få tips och synpunkter på vad du skall tänka på. Du får också ett rådgivningsbrev med förslag och råd som du kan använda senare i processen. Titta gärna på andra anlagda våtmarker eller följ med på fältvandringar till våtmarker i ditt område.

Anmälan eller tillstånd – Efter rådgivningen kontaktar du din länsstyrelse igen för att diskutera vilken prövning du behöver göra. För mindre våtmarker (under 5 hektar) brukar det räcka med en anmälan till länsstyrelsen, men vid större projekt kan det bli aktuellt att pröva via mark- och miljödomstolen. Diskutera även vidare om möjligheter att få stöd för miljöinvestering. Det du behöver för att söka miljöinvestering finns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Foto: Tuve Lundström

Utnyttja Greppa Näringens rådgivning om våtmarker.

Projektering – Nu ska du göra en projektering av din våtmark. Ta gärna hjälp av en konsult som är duktig på våtmarker. Projekteringen är grundstenen till en bra våtmark. Det är viktigt att ha en bra byggritning, både som underlag till stödansökan och för att kunna få ett pris från en entreprenör på arbetet.

Beslut – När anmälan eller tillstånd för våtmarken är klart kan du börja anläggningen. Men om du har sökt stöd för miljöinvestering ska du vänta tills du fått besked om det också innan du börjar. Läs igenom besluten noga så du inte missar något.

Anläggning – Själva anläggningen genomför du tillsammans med en entreprenör. Se till att ritningar och beslut följs så att du inte råkar ut för oförutsedda utgifter och fel.

Utbetalning av miljöinvestering – Om du fått stöd för miljöinvestering ska du söka om utbetalning för de utgifter du haft. När din våtmark är slutbesiktad och godkänd får du dina pengar.

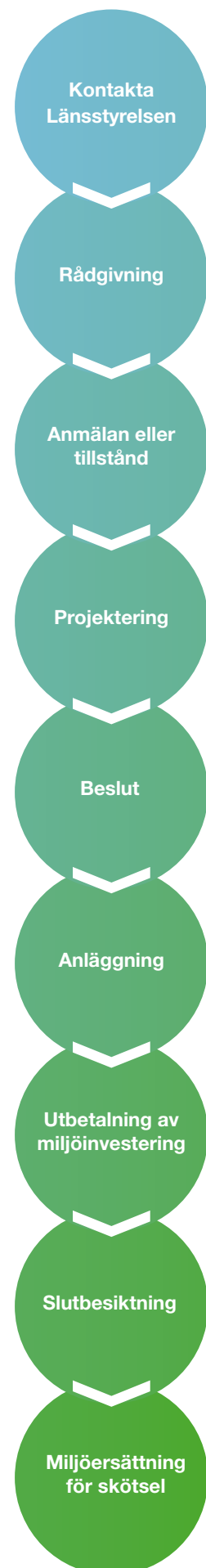
Slutbesiktning – Kontakta din länsstyrelse när våtmarken är klar. De gör en slutbesiktning och mäter in det våtmarksområde som du kan få skötselersättning för. I våtmarksområdet ingår både vattenytan och ett visst kringområde.

Miljöersättning för skötsel – När din våtmark är klar kan du också söka ett åtagande för skötsel av våtmark i din SAM-ansökan. Åtagandet är femårigt och du söker utbetalning varje år.

Foto: Tuve Lundström

Du kan söka skötselstöd för den färdiga våtmarken.

Så funkar din våtmark

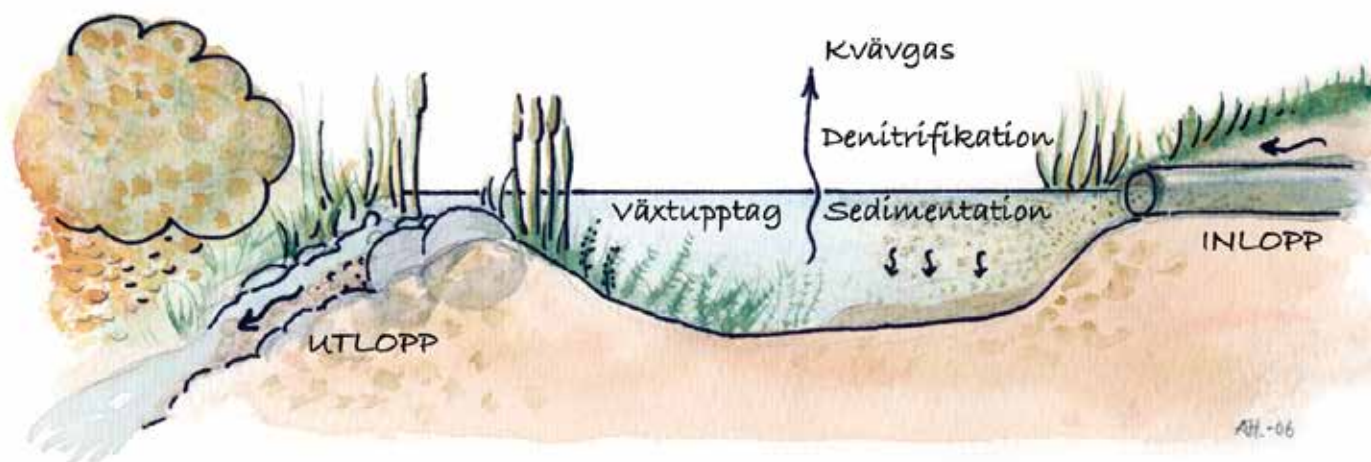

Illustration: Anna Hagerberg

En våtmark eller fosfordamm kan ha många olika funktioner beroende på var den anläggs och hur den utformas. Det är viktigt att du redan i planeringen tänker på de funktioner som du vill uppnå så att våtmarken gör nytta på det sätt som du tänkt dig.

Kväve- och fosforrening

En våtmark har en fantastisk förmåga att rena vattnet från näring. Det är kväve och fosfor som orsakar övergödning och det kan ofta finnas för mycket kväve och fosfor i vattnet.

I våtmarken bryter bakterier ned kväveföreningar och gör om dessa till kvävgas som går upp i luften, genom en process som heter denitrifikation. Kvävgas är en naturlig del av luften, det är alltså ingen skadlig gas. För att bakterierna skall trivas vill de ha lugnt vatten, mycket ljus och ett bra hem i form av till exempel växter som de kan sitta på.

Fosfor som är bundet på små jordpartiklar kan sedimentera och lägga sig på botten i våtmarken när vattnet blir lugnt. Ett tips är att ha en djuphåla vid inloppet av våtmarken där partiklarna sjunker till botten. Det är bra om du enkelt kan komma till och gräva bort sedimentet när det blir fullt i djuphålan, då får du bort fosfor ur vattnet. Töm djuphålan när det är låga flöden så att du inte grumlar upp och skickar iväg det sedimenterade materialet igen.

Växt- och djurliv

Kring en våtmark händer det alltid mycket med djur och växter. Fåglar, vilt, vattenväxter och smådjur trivs i och i närheten av våtmarken. Både våtmarkens utformning och placering är viktig för den biologiska mångfalden. Det är bra med flacka slänter, olika djup, en varierande strandlinje och en bra skötsel, gärna med bete. Om du vill gynna en speciell art så ta reda på vilka miljöer den trivs i och försök sedan att skapa våtmarken så likt detta som möjligt.

Foto: Tuve Lundström

Många djur och växter trivs i och omkring en våtmark.

Flödesutjämning

Om du bygger våtmarken så att vattennivån kan variera vid höga och låga flöden så blir den en buffert mot översvämning och torka. Vid höga flöden kan du begränsa utflödet ur våtmarken och låta nivån i våtmarken stiga. När sedan inflödet minskar så töms våtmarken sakta av. Detta är ett sätt att minska flödestopparna i vattendragen och att få lite mer vatten i bäckarna vid låga flöden, då minskar riskerna för översvämning och erosion i diken, bäckar och åar.

Vattenbuffert

På många håll är grundvattennivåerna låga under torrperioder och det blir ett problem för både växter, djur och människor. Våtmarkerna kan vara en buffert för att hålla kvar vatten under torrperioder vilket är bra för till exempel växtodling och skog runt våtmarken. Då krävs det att du fyller upp våtmarken vid högflöden och att sedan låter den nivån var kvar under torrperioden.

Upplevelse

En bra anlagd våtmark är en fantastisk upplevelse. Det kan vara till exempel fågelskådning och jakt, men våtmarken kan också fungera som en skridskobana på vintern. Men det absolut vanligaste är väl ändå att bara åka till sin våtmark och stanna till en stund för att se helheten och allt intressant som händer i och omkring området. Ett tips är att från början göra våtmarken lättillgänglig med till exempel en stig eller en enkel markväg.

Skötsel

För att våtmarken ska fungera så krävs det skötsel, både i vattenområdet och i området runt omkring. Redan när du planerar din våtmark är det bra att tänka på att göra det enkelt för underhåll. Det är bra om du kan tömma våtmarken eller åtminstone sänka vattennivån för att göra skötselåtgärder. Om du ska sköta våtmarken med maskiner ska det vara lätt att köra dit för att slå eller putsa gräset. Tänk på hur du placerar stenar så de inte hindrar maskinerna. Att använda betesdjur till din våtmark har många fördelar. Betesdjuren sköter ytan där det är gräsbevuxet och är bra för den biologiska mångfalden.

Foto: Tuve Lundström

Våtmarken är en fantastisk naturupplevelse med växt- och djurliv som du kan följa året om.

Foto: Ricky Nilsson

Betesdjuren hjälper till att sköta området kring våtmarken.

Våtmarksrådgivning

Inom Greppa Näringen kan du få rådgivning om våtmarksplanering. En rådgivare kommer ut till dig för att diskutera förutsättningarna på plats. Om platsen är lämplig gör rådgivaren förslag på hur våtmarken kan utformas. Rådgivningen är ofta ett viktigt första steg på vägen till en våtmark.

Rådgivning om skötsel

Om du redan har en våtmark kan du få rådgivning om skötsel och restaurering. Ni diskuterar olika skötselmetoder och hur du kan förbättra våtmarkens funktion till exempel genom att förhindra igenväxning.

Grupprådgivningar – vattendragsgrupper

Grupprådgivningen vänder sig till en grupp lantbrukare kring ett vattendrag. Det passar bra om ni vill göra åtgärder som rör flera markägare, till exempel att anlägga en stor våtmark eller om ni vill förbättra miljön i och utmed ett dike eller vattendrag.

Länsstyrelsen hjälper dig

Vänd dig gärna till din länsstyrelse för mer information om våtmarker och rådgivning. Länsstyrelsen ordnar fältvandringar till våtmarker, som alla intresserade får följa med på. Länsstyrelsen kan också hjälpa dig att få kontakt med andra som anlagt våtmarker.

Foto: Anuschka Heeb

Rådgivningen inom Greppa Näringen är kostnadsfri.
www.greppa.nu

Text: Tuve Lundström, Naturvårdsingenjörerna AB

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

greppa näringen